

A. Gods bestuur en de eigen wil van de mens

In deze bijlage wordt besproken wat de Bijbel zegt over Gods bestuur en de eigen wil van de mens. Voor dat we beginnen met Gods bestuur, willen we eerst nagaan wat het inhoudt dat God soeverein is.

A.1. De soevereiniteit van God

Wat wordt bedoeld met de soevereiniteit van God?

Gods soevereiniteit houdt in dat Hij vrij is om te doen wat Hem behaagt. God kan doen wat Hij wil. Niemand kan Hem tegenhouden en niemand kan Hem ter verantwoording roepen.

"Ja, alle bewoners der aarde worden als niets geacht; Hij doet naar zijn wil met het heer des hemels en de bewoners der aarde: en niemand is er, die zijn hand kan weerhouden of tot Hem kan zeggen: wat doet Gij?" (Daniel 4:35)

"Ik, die van den beginne de afloop verkondig en vanouds wat nog niet geschied is; die zeg: Mijn raadsbesluit zal volbracht worden en Ik zal al mijn welbehagen doen" (Jesaja 46:10)

"Ook voortaan ben Ik dezelfde en niemand redt uit mijn hand. Ik werk, en wie zal het keren?" (Jesaja 43:13)

In de Bijbel lezen we dat God lacht om zijn vijanden (Psalm 2:4). Hij vangt de wijzen in hun sluwheid (1 Korinthe 3:19). Hij laat zelfs de satan meewerken aan zijn eigen ondergang. De satan dacht dat Hij God kon treffen door Jezus te doden, maar door dat te doen werkte hij juist mee aan zijn eigen ondergang, want door de dood van Jezus is hij ontwapend (Kolossenzen 2:15). Dit is de basisbetekenis van het Bijbelse begrip soevereiniteit¹. Een ander woord voor soevereiniteit is vrijmacht.

Er is verschil tussen Gods almacht en Gods vrijmacht. Gods almacht houdt in dat Hij alles kan. Gods vrijmacht betekent dat Hij alles kan doen wat Hij wil. God doet niet alles wat Hij kan, Hij doet alleen wat Hij wil.

Gods karakter begrenst zijn vrijmacht

Al is God soeverein, toch handelt Hij niet willekeurig. Dat komt omdat Gods karakter zijn handelen stuurt en begrenst. God kan en wil niet tegen zijn eigen volmaakte en onveranderlijke karakter in handelen. Daarom zeg Paulus over God: *"Zichzelf verloochenen kan Hij niet"* (2 Timotheus 2:13).

Neem bijvoorbeeld de trouw van God. God is getrouw en daarom kan Hij niet ontrouw handelen. *"Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw, want Zichzelf verloochenen kan Hij niet"* (2 Timotheus 2:13). Hetzelfde geldt voor al zijn andere karakter eigenschappen. Voor zijn liefde, genade, lankmoedigheid, heiligheid, rechtvaardigheid, na-ijver, waarachtigheid, enzovoorts.

Er zijn dus bepaalde dingen die God niet kan en wil doen omdat ze tegen Zijn eigen karakter ingaan. Zo kan Hij bijvoorbeeld niet liegen. *"Waarbij het onmogelijk is, dat God liegen zou"* (Hebreeën 6:18). In die zin is Hij niet absoluut soeverein.

---

¹ Het calvinisme gebruikt het woord soevereiniteit in een iets bredere betekenis. In evangelische kring verstaat men onder Gods soevereiniteit zijn vrijmacht. Hij kan doen wat Hij wil en niemand kan Hem tegenhouden of ter verantwoording roepen. Het calvinisme gelooft dat ook, maar het voegt er aan toe dat Gods soevereiniteit ook inhoudt dat God alles onder controle heeft en stuurt naar zijn plannen. Dat is echter meer een gevolg van het feit dat God almachtig en soeverein is, dan de soevereiniteit zelf. Omdat God soeverein en almachtig is kan Hij zijn plannen volkomen en volledig uitvoeren. Daar is God ook mee bezig.

De vrijmacht van God wordt niet alleen begrensd door Zijn eigen karakter, God heeft ook een stukje van zijn vrijheid opgegeven door de beloften die Hij mensen heeft gedaan. Hij heeft Zich gebonden aan zijn beloften en verbonden. Dat heeft Hij vrijwillig gedaan, maar door dat te doen heeft Hij Zichzelf wel gebonden om bepaalde dingen te doen.

Nauw verbonden met Gods soevereiniteit is Gods welbehagen. God doet dingen omdat Hij daar een behagen in heeft. Hij doet dingen omdat Hij daar vreugde in heeft, voldoening. Maar dat wordt wel gestuurd en begrensd door Zijn volmaakte onveranderlijke karakter en zijn eenmaal gegeven woord.

A.2. God bestuurt alle dingen

A.2.1. God heeft een plan en dat is Hij aan het uitvoeren

De Bijbel spreekt over zijn eeuwig voornemen. *"naar het eeuwige voornemen, dat Hij in Christus Jezus, onze Here, heeft uitgevoerd"* (Efeze 3:11). Jezus wordt het Lam van God genoemd dat al voor de grondlegging der wereld geslacht was. *"Het Lam, dat geslacht is, sedert de grondlegging der wereld"* (Openbaring 13:8)

A.2.2. Omdat God almachtig en soeverein is zal ook alles gebeuren wat Hij gepland heeft.

Daarom kan God ook van te voren de afloop verkondigen. God zegt over zichzelf: *"Ik, die van den beginne de afloop verkondig en vanouds wat nog niet geschied is; die zeg: Mijn raadsbesluit zal volbracht worden en Ik zal al mijn welbehagen doen"* (Jesaja 46:10).

A.2.3. God heeft alles onder controle.

Zelfs het vallen van een mus gaat niet buiten Hem om.

"Worden niet twee mussen te koop aangeboden voor een duit? En niet één daarvan zal ter aarde vallen zonder uw Vader." (Mattheus 10:29)

A.2.4. God stuurt alle dingen.

God stond bijvoorbeeld boven het verzet van Herodes en Pontius Pilatus tegen de prediking van het evangelie.

"Want inderdaad zijn in deze stad vergaderd tegen uw heilige knecht Jezus, die Gij gezalfd hebt, Herodes zowel als Pontius Pilatus met de heidenen en de volken van Israël, om te doen al wat uw hand en uw raad tevoren bepaald had, dat geschieden zou." (Handelingen 4:27,28).

De discipelen zagen wat er gebeurde als de vervulling van wat God eerder in de profetie had aangekondigd (Handelingen 4:24-26). God had tevoren bepaald dat het zo zou gaan.

Hetzelfde geldt voor de dood van Christus. De dood van Jezus was door God gepland: *"deze, naar de bepaalde raad en voorkennis van God uitgeleverd, hebt gij door de handen van wetteloze mensen aan het kruis genageld en gedood"* (Handelingen 2:23). Dit zei Petrus tegen de Joden, na de uitstorting van de Heilige Geest op de Pinksterdag. Hij herinnerde hen er aan dat zij de Romeinen er toe hadden overgehaald om Jezus te kruisigen. Maar let op wat Petrus er bij zegt. Dat is gebeurd *"naar de bepaalde raad en voorkennis van God"*. God wist niet

alleen dat het zou gaan gebeuren, Hij had ook bepaald dat het zo zou gaan gebeuren. Het gebeurde naar de bepaalde raad van God.

God heeft een eeuwig voornemen en dat heeft Hij in Christus uitgevoerd en dat is Hij nog steeds aan het uitvoeren (Efeze 3:11). God is dingen van plan. Hij stuurt alle dingen naar het door Hem vastgestelde doel. God werkt in alles naar de raad, dat wil zeggen naar het besluit van zijn wil (Efeze 1:11).

A.3. God heeft in zijn soevereiniteit besloten om de mens een vrije wil te geven

A.3.1. De wil van de mens is een onderdeel van Gods beeld in de mens

"En God zeide: Laat Ons mensen maken naar ons beeld" (Genesis 1:26).

De mens is geschapen naar Gods beeld². Dat betekent dat hij in een bepaald opzicht op God lijkt. Een van de dingen waarin de mens op God lijkt, is dat zowel God als de mens een persoon zijn, een iemand. De kenmerken van een persoon zijn dat Hij zich bewust is van zichzelf en dat hij gedachten, gevoelens en een eigen wil heeft. Zowel God als de mensen hebben dat volgens de Bijbel. Dat maakt de mensen (en de engelen) uniek. De beesten worden door instincten gedreven. De mens heeft ook met hartstochten te maken, maar hij kan toch eigen keuzes maken. Ook op moreel gebied. God heeft een besef van goed en kwaad in elk mens gelegd (Romeinen 2:14,15).

Omdat zowel God als de mens een persoon zijn, kunnen God en de mens een persoonlijke relatie hebben. Ze kunnen met elkaar communiceren en op elkaar reageren op persoonlijk niveau. God kan daarom de mensen aanspreken op hun gedrag, Hij kan daarom een beroep op hun verstand, gevoel, wil en geweten doen, Hij kan ze oproepen om iets wel of niet te doen, Hij kan met de mens redeneren om Hem te overtuigen. Daarin zijn mens en engel uniek. Een mens zonder wil noemen wij wilsonbekwaam. Als dat het geval is dan funktioneert hij niet meer als volwaardig mens.

A.3.2. In de gehele Bijbel wordt de vrije wil van de mens veronderstelt

We zien dat God door de gehele Bijbel heen de mens benadert als een persoon, als iemand die zelf morele keuzes kan maken. En omdat de mensen zelf kunnen kiezen, houdt God hen daar ook verantwoordelijk voor. De Bijbel veronderstelt dat de mens morele keuzes kan maken. Dat is de basisveronderstelling door de hele Bijbel heen. Dit ontkennen gaat tegen de grote lijn van de bijbel in. Het maakt de Bijbel tot een absurd boek³.

God stelt voor de keuze

"kiest dan heden wie gij dienen zult" (Jozua 24:15)

---

² In de calvinistische theologie wordt meestal geleerd dat het beeld van God in de mens bestaat uit gerechtigheid en heiligheid. Door de zonde is de mens dit kwijtgeraakt, maar als een mens tot geloof komt en wedergeboren wordt, gaat God dat weer in hem herstellen. Dit is zeker ook waar, maar in sommige Bijbelgedeelten wordt gezegd dat op dit moment nog steeds ieder mens, gelovig of ongelovig, het beeld van God draagt (Jakobus 3:9, Genesis 9:6). Dus het beeld van God in de mens moet meer zijn dan Gods gerechtigheid en heiligheid. Hoe het ook is, het is een feit dat zowel de mens als God een persoon zijn, met zelfbewustzijn, gedachten, gevoelens en een eigen wil.

³ Een absurd verhaal, waarin God mensen oproept om te kiezen, terwijl ze alleen 'tegen' kunnen kiezen. Het calvinisme beweert dat God tegen de mensen zegt: "Kies, maar jullie kunnen alleen 'tegen' kiezen" of "Kies, maar ik heb al voor jullie gekozen."

"het leven en de dood stel ik u voor, de zegen en de vloek; kies dan het leven, opdat gij leeft"
(Deuteronomium 30:19)

God doet beroep op de wil

"En wie dorst heeft, kome, en wie wil, neme het water des levens om niet"
(Openbaring 22:17)

God waarschuwt om goed te reageren

"Heden, indien gij zijn stem hoort, verhardt uw harten niet" (Hebreeen 3:15)

Telkens zien we in de Bijbel dat God de mensen aanspreekt op hun wil. Hij waarschuwt, Hij redeneert met hen, Hij tracht te overtuigen, Hij tuchtigt om tot inkeer te brengen, Hij lokt met zijn liefde. Hij stelt ze op de proef. Als de mensen geen echte keuze zouden hebben, dan slaat dit nergens op. Dan is God een groot toneelstuk aan het opvoeren. Dan zijn bijvoorbeeld de tranen van Jezus over Jeruzalem niet anders dan huichelachtige krokodillentranen. Dan huichelt Jezus als Hij verzucht: *"Jeruzalem, Jeruzalem, dat de profeten doodt, en stenigt, wie tot u gezonden zijn, hoe dikwijls heb Ik uw kinderen willen vergaderen, gelijk een hen haar kuikens onder haar vleugels vergadert, en gij hebt niet gewild."* (Mattheus 23:37)
Volgens het calvinisme konden die mensen zich niet bekeren. Dat ze zich niet bekeerd hebben komt omdat God er voor heeft gekozen om hen niet onwederstandelijk te roepen. Jezus weent dan over datgene waartoe God in zijn soevereine welbehagen had besloten. Er gebeurde immers, volgens het calvinisme, precies wat God had besloten. Eerst zelf besluiten dat je hen niet onwederstandelijk gaat roepen en daarna wenen over hun weigering om zich te bekeren! Of neem wat er rondom Jona en Nineve gebeurde, dat is belachelijk als je er vanuit gaat dat mensen geen vrije keus hebben.

Het is wel zo dat door de zondeval de mens een zondaar is geworden. Er is iets in hem dat hem de verkeerde kant opstuurt. Maar dat betekent niet dat de mens geen eigen keuzes op moreel gebied meer kan maken. Het gevolg van de zondige natuur is dat het geen enkel mens meer lukt om volmaakt Gods wet te houden. Toch blijft God de mens ook na de zondeval aanspreken op zijn eigen wil en verantwoordelijkheid. De wil van de mens is gebonden in de zin dat hij niet meer in staat is om uit zichzelf Gods wet te houden. Maar hij is nog steeds vrij in de zin dat ieder mens nog steeds morele keuzes kan maken. Zie hoofdstuk 1.

Ook bij de bekering heeft de mens een vrije keuze. Doordat ieder mens, sinds de zondeval, een zondige natuur heeft, zoekt niemand uit zichzelf God. Maar God doorbreekt dat, door Zelf ieder mens op te zoeken en aan te spreken. Zo brengt God ieder mens op het punt dat hij of zij een vrije keuze voor of tegen Hem kan maken. Zie hoofdstuk 1.

A.4. Hoe God alles stuurt terwijl Hij de vrije wil van de mens respecteert

In de Bijbel zien we dat God alles stuurt. Terwijl de Bijbel er tegelijkertijd overal van uitgaat dat de mens vrij is in zijn (morele) keuzes. Dat lijkt tegenstrijdig, maar dat is het niet. We zullen nu bespreken hoe God alle dingen bestuurt, terwijl de mens toch vrij eigen keuzes maakt.

A.4.1. God vangt het op en past het in

God is alwetend. Hij weet van te voren welke vrije keuzes de mensen in elke situatie zullen maken. Hij heeft die keuzes opgenomen in Zijn plannen. Hieronder worden enkele voorbeelden uit de Bijbel besproken. Voorbeelden die laten zien hoe dat werkt.

De keuzes die de broers van Jozef maakten

De broers van Jozef besloten op een bepaald moment om hem te verkopen aan handelaren die op weg waren naar Egypte. De keuze van de broers om dat te doen was volledig vrij. Niemand dwong hen om dit te doen, ook God niet. Maar God stond er wel boven. Hij wist dat ze het zouden gaan doen en Hij had er zijn eigen bedoeling mee. Hij had op deze boze daad van de broers geanticipeerd en hun actie opgenomen in zijn plan. Daarom zei Jozef vele jaren later, toen Hij als onderkoning van Egypte zijn familie van de hongerdood had gered, het volgende tegen de broers die hem als slaaf verkocht hadden: *"Gij hebt wel kwaad tegen mij gedacht, maar God heeft dat ten goede gedacht, ten einde te doen, zoals heden het geval is: een groot volk in het leven te behouden."* (Genesis 50:20)

In het Engels noemt men dit wel Gods overruling power. Daar bedoelt men mee dat God de (boze) daden die voortkomen uit vrije keuzes van mensen heeft opgenomen in zijn plannen. Zo had God de verkoop van Jozef door zijn broers ook ingepast in zijn plan. En in die zin kun je zeggen dat God hem Zelf naar Egypte had gezonden. Dat wordt dan ook in de Bijbel gezegd: *"Toen Hij (God) hongersnood opriep over het land en alle staf des broods verbrak, zond Hij een man voor hen uit: Jozef werd als slaaf verkocht"* (Psalm 105:16,17). Op deze manier staat God boven de vrije keuzes en de daden van de mensen en engelen. Dat geldt zowel voor de goede als de slechte keuzes en daden.

De acties van de koning van Assur

"Wee Assur, die de roede van mijn toorn is en in welks hand mijn gramschap is als een stok. Tegen een godvergeten volk zal Ik (die koning) zenden, en tegen de natie waarover Ik verbolgen ben, zal Ik hem ontbieden om buit te behalen en roof te plegen en om het volk te vertrappen als slijk der straten. Doch hij zelf bedoelt dit niet zó en zijn hart beraamt het niet zó, want hij heeft in de zin te verdelgen en talloze volken uit te roeien." (Jesaja 10:5-7)

De koning van Assur had in de zin om te verdelgen en uit te roeien. God liet de agressie van de koning van Assur los op zijn eigen volk. God stuurde de omstandigheden zodat de koning van Assur zijn boze begeerte kon uitvoeren. God stond er boven en maakte de weg voor hem vrij. In die zin heeft God hem zelf ontboden. De koning van Assur had dat zelf niet in de gaten. Hij deed gewoon wat de koningen van Assur al eeuwen deden, als ze er de kans voor kregen dan verdelgden ze alle volken om hen heen. God gebruikte de actie van de koning van Assur. God had zijn boze daden opgenomen in zijn plan. De koning van Assur was het instrument waarmee God Israël tuchtigde. Hij was de stok waarmee God sloeg.

Het optreden van de Farao van Egypte

God wist vanaf het begin al wat Hij ging doen met de Farao en de Egyptenaren (Exodus 7:1-6). God kende Farao. Onder Gods besturing was hij op de troon van Egypte gekomen. De alwetende God kende zijn reacties. Daarom kon God vooraf al zeggen, wat Hij ging doen. Terwijl toch de Farao in eerste instantie uit vrije wil de verkeerde keuzes maakte. Eerst toen de Farao zichzelf verhard had, werd hij uiteindelijk door God verhard. (Zie hoofdstuk 4, over verharding). God had de reacties en daden van de Farao van te voren opgenomen in zijn plan. Hij ging de Farao gebruiken om zichzelf een naam, een grote reputatie onder de volken te geven. Hij gebruikte de Farao om Zichzelf aan Israël, aan Egypte en alle omringende volken te openbaren als de levende en de almachtige God.

De engel des satans die Paulus met vuisten sloeg

"Daarom is mij, opdat ik mij niet te zeer zou verheffen, een doorn in het vlees gegeven, een engel des satans, om mij met vuisten te slaan, opdat ik mij niet te zeer zou verheffen." (2 Korinthe 12:7).

Een boze geest kwelde Paulus. God liet dat toe met een bepaald doel. Het was Gods methode om Paulus te bewaren voor hoogmoed. De boze geest had de bedoeling om Paulus kwaad te doen, terwijl hij in feite Paulus een dienst bewees. Zo heeft God alle acties van mensen en engelen ingepast in Zijn plannen. Dat geldt zelfs voor de boze acties van mensen en engelen.

De executie van Jezus

"En geen van de beheersers dezer eeuw heeft van haar geweten, want indien zij van haar geweten hadden, zouden zij de Here der heerlijkheid niet gekruisigd hebben."

(1 Korinthe 2:8)

"deze, naar de bepaalde raad en voorkennis van God uitgeleverd, hebt gij door de handen van wetteloze mensen aan het kruis genageld en gedood" (Handelingen 2:23)

De dood van Jezus is geregisseerd door de boze machten met satan aan het hoofd. Ze dachten dat ze daarmee God zouden treffen, terwijl ze in feite daardoor hun eigen ondergang bewerkten, want de dood van Christus heeft de satan ontwapend (Kolossenzen 2:13-15). Als ze dat van tevoren hadden geweten, dan zouden ze Jezus niet hebben gekruisigd. *"Indien zij van haar geweten hadden, zouden zij de Here der heerlijkheid niet gekruisigd hebben"* (1 Korinthe 2:8).

God wist dat dit ging gebeuren en Hij heeft de boze daden van de mensen en de machten opgenomen in zijn plan. Daarom staat er ook dat Jezus is overgeleverd *"naar de bepaalde raad en voorkennis van God"*. God heeft de Joodse leiders en de boze machten niet gedwongen om dit te doen. Ze deden het vrijwillig en door eigen keus. Maar daardoor werkten ze onbewust mee aan de uitvoering van Gods plannen, want de alwetende God had het opgenomen in zijn grote plan met de schepping.

A.4.2. God kanaliseert het kwaad

God staat niet alleen boven de vrijwillige keuzes die mensen maken, Hij bepaalt ook hun speelruimte, hun keuze mogelijkheden. Op die manier kanaliseert Hij door zijn besturing van de omstandigheden, hun acties.

Dat wordt duidelijk geïllustreerd door de voorbeelden die hierboven in punt A.4.1. zijn gegeven. Die voorbeelden zijn daar gegeven om te laten zien hoe God de keuzes van mensen heeft opgenomen in zijn plannen. Maar diezelfde voorbeelden laten ook zien hoe God tegelijkertijd het kwaad kanaliseert, zodat het meewerkt aan de uitvoering van zijn plannen.

De actie van de broers van Jozef

In het voorbeeld van Jozef die naar Egypte werd verkocht door zijn broers, zien we hoe God het kwaad kanaliseerde. In eerste instantie wilden de broers Jozef doden, maar dat paste niet in Gods plan. Jozef moest naar Egypte. Daarom verhinderde God dat ze hem doodden, doordat Ruben ingreep (Genesis 37:21,22). God weet van te voren welke vrije keuzes mensen zullen maken in elke situatie. Daarom wist Hij wat in het hart van de broers en in het hart van Ruben was. Toen hun eerste plan niet lukte, kwamen de broers op het idee om Jozef als slaaf te verkopen. Ruben was onder Gods besturing niet op dat moment niet aanwezig, zodat hij het deze keer niet kon verhinderen (Genesis 37:28). God had het zo bestuurd dat op het goede moment de handelaars voorbij kwamen. Handelaars die op weg waren naar Egypte, want daar

moest Jozef naar toe. Zo zond God Jozef naar Egypte om via hem het volk te redden van de langdurige hongersnood die er aankwam (Psalm 105:16,17).

De koning van Assur

De koningen van Assur waren zeer agressief. Ze vielen, als ze er de kans voor kregen, alle volken om hen heen aan. Het was dus niets bijzonders dat ze ook Juda aanvielen. Maar God had hen tot nu toe tegengehouden door de omstandigheden. Ze hadden het te druk met andere dingen. Een keer heeft God zelfs op spectaculaire wijze de koning van Assur teruggeslagen, toen Hij een verderfengel zijn leger liet vernietigen (2 Koningen 19:35,36). Deze keer liet God de koning van Assur begaan.

De engel des satans die Paulus sloeg

Dit gebeurde onder Gods toelating. Normaal gesproken kan de boze dit niet doen. De boze kan slechts zover gaan als God toelaat. Dat zie je bijvoorbeeld in het verhaal van Job. God stelde telkens de grens (Job 1:10,12 en 2:6). God liet toe dat die boze geest dit bij Paulus deed, maar hij liet niet toe dat die engel des satans Paulus doodde of uitschakelde. God doseerde als het ware de hoeveelheid kwaad die deze boze geest vrijwillig en uit eigen boosaardigheid deed.

De terechtstelling van Jezus

De Joden wilden al veel eerder Jezus doden. Het begon al bij het begin van zijn openbare optreden. De inwoners van Nazareth wilden hem van de steilte gooien (Lucas 4:29). God verhinderde al die moordplannen omdat het nog niet de tijd was. Jezus moest op Gods tijd, tijdens het Paasfeest in Jeruzalem sterven als het Lam van God dat de zonde der wereld wegneemt. Toen het moment in Gods plan er aankwam, liet God toe dat Jezus werd gearresteerd en gedood. Jezus wist dat dit het moment was dat het moest gebeuren en daarom verzette Hij zich niet.

Een voorbeeld uit het boek Openbaring

"En de vier engelen, die tegen het uur en de dag en de maand en het jaar waren gereed gehouden, werden losgelaten om het derde deel van de mensen te doden." (Openbaring 9:15). Daar zien we dat God een aantal gevallen engelen, die gevangen werden gehouden, loslaat⁴. God wist wat ze zouden gaan doen als Hij ze los zou laten, maar dat had Hij opgenomen in zijn plan. Ze waren het instrument om één van Gods eindtijdoordelen uit te voeren.

God kanaliseert niet alleen het kwaad. Hij kanaliseert alle vrije keuzes die mensen en engelen maken. Hoe God de daden van mensen kanaliseert kun je vergelijken met een irrigatiesysteem zoals je dat wel in warme landen met weinig regenval vindt. Via een uitgebreid systeem van kanalen en schuiven leiden de boeren het water precies naar de plaats waar ze het willen hebben. De boeren maken daarbij gebruik maken van de zwaartekracht, waardoor water van een hoger punt naar een lager punt stroomt. Het water komt vanzelf in beweging, dat hoeven de boeren niet te doen. Het enige wat ze moeten doen is het water de goede richting op sturen. Dat doen ze door het te laten stromen door kanalen. Door het neerlaten of juist ophalen van schuiven, bepalen ze in welk kanaal het water gaat. Iets dergelijks doet God ook met de plannen en verlangens van mensen. God stuurt door gelegenheid te geven of de gelegenheid

---

⁴ Hetzelfde zien we God aan het eind van het duizendjarig rijk met de satan doen (Openbaring 20:3,7). Ook die laat hij los en ogenblikkelijk begint de satan weer met het organiseren van het verzet tegen God.

weg te nemen⁵. God legt geen boze verlangens in de harten van mensen, maar Hij maakt er wel gebruik van. Net zoals water dat vanzelf naar beneden stroomt door de boeren wordt gestuurd.

A.4.3. God stuurt door dingen in het hart te geven

God stuurt ook door dingen in het hart van mensen te geven. Dat deed hij bv. met Nehemia. Nehemia herkende dat (Nehemia 2:12). God legt een plan, een verlangen in het hart. Maar of een mens daar op ingaat is nog steeds de eigen keuze. Ook de boze kan plannen in het hart geven. Dat deed hij bijvoorbeeld bij Annanias en Safira (Handelingen 5:3). Maar ook zij kozen zelf wat ze daarmee deden.

Van de tien koningen uit Openbaring 17 staat dat God hen in het hart geeft om hun macht aan het beest te geven (Openbaring 17:12,13). Maar ook hier volgen ze slechts de suggestie die God in hun hart legt. God neemt hun wil niet over. God weet ook hier weer hoe ze zullen reageren op zijn suggestie. Door zijn voorkennis, maar ook omdat Hij hun harten kent.

Wat God niet wil en daarom ook niet zal doen, is mensen in het hart geven om te zondigen, om zondige dingen te doen. "*Want God kan door het kwaad niet verzocht worden en Hijzelf brengt ook niemand in verzoeking.*" (Jakobus 1:13)

A.4.4. Samenvatting

God stuurt alle dingen, maar de keuzes van mensen en engelen veroorzaakt en bepaald Hij niet. Hij kent die keuzes wel van tevoren. Hij heeft die keuzes van tevoren in zijn plannen opgenomen, zodat uiteindelijk toch wordt bereikt waar God naar toe wilde. Hij past die keuzes niet alleen in, in zijn plannen, Hij stuurt ze ook binnen zekere grenzen door de keuze mogelijkheden te begrenzen, door zijn besturing van de omstandigheden. Hij stuurt ook de eigen keuzes van mensen door soms dingen in het hart te leggen, door iets te suggereren. Maar ook dan beslist de mens zelf wat Hij met die suggesties doet.

Op deze manier stuurt God uiteindelijk toch alle dingen naar de doelen die Hij zich heeft voorgenomen. Op die manier werkt Hij in alles naar de raad van zijn wil (Efeze 1:11). Gods bestuur is dus niet in strijd met de keuze vrijheid die God ieder mens binnen door Hem bepaalde grenzen geeft. God stuurt de acties van mensen en engelen naar de doelen die Hij zich heeft voorgenomen door te kanaliseren, door in te passen en door in te geven. Maar Hij veroorzaakt de keuzes van mensen en engelen niet. Hij maakt er alleen gebruik van.

A.5. Geroepen naar zijn voornemen

---

⁵ Het "schuifstelsel" is ook heel herkenbaar in het boek Openbaring. Daar vinden telkens uitdrukking "hem werd gegeven, hen werd gegeven, hen werd macht gegeven om". Het is het Lam dat aan de touwtjes trekt, het Lam opent de zegels en daardoor worden allerlei dingen in gang gezet (Openbaring 6).

Nog een voorbeeld van hoe God het kwaad kanaliseert door zijn besturing van de omstandigheden zien we in het leven van David. David zat in de val, maar toen hoorde Saul dat de Filistijnen waren binnengevallen en moest hij de achtervolging van David staken (1 Samuel 23:26-28). Zo redde God op dat moment David uit de hand van Saul.

God heeft ons geroepen naar zijn voornemen (Romeinen 8:28). Hij was dat al van plan voordat het gebeurde. Hij wist dat wij uit vrije wil positief zouden reageren op het evangelie aanbod en Hij had dat opgenomen in zijn plannen.

A.6. De calvinistische opvatting⁶ van de soevereiniteit van God

Het calvinisme gelooft dat God alle dingen stuurt. Maar het gelooft niet dat God mensen en engelen een eigen vrije wil heeft gegeven. Als, zoals het calvinisme gelooft, Gods wil de enige oorzaak is waarom alles gebeurt zoals het gebeurt, dan is alles wat gebeurt door God veroorzaakt⁷.

A.7. Enkele gevolgen van de calvinistische opvatting over de soevereiniteit van God

(1) Het maakt God tot de oorzaak van het kwaad

Het feit dat mensen of engelen geen eigen vrije keuzes kunnen maken, betekent dat God alles wat gebeurt **veroorzaakt**. Ook de boze daden van mensen en engelen. Alle dingen gebeuren omdat God het zo besloten heeft en omdat God het bewerkt. Zo vat het calvinisme de tekst waarin staat dat God in alle dingen werkt naar de raad van zijn wil, op (Efeze 1:11). Als God mensen en engelen geen eigen vrije morele keuzes laat maken, betekent dit dat Hij uiteindelijk de oorzaak is van alles wat er gebeurt, inclusief het kwaad. Het maakt God tot de oorzaak van het kwaad, tot de oorzaak van de zonde⁸.

Dit was de dwaling waar Johannes in zijn eerste brief tegen waarschuwt. Daarom zei Hij *"God is licht en in Hem is in het geheel geen duisternis"* (1 Johannes 1:5). Met andere woorden, het kwaad is niet door God veroorzaakt.

De calvinisten ontkennen dat dit het logisch gevolg is van hun opvatting over de wil van de mens⁹. Maar het is wel de onvermijdelijke conclusie van hun opvatting over de soevereiniteit van God en de wil van de mens. Het is impliciet in hun leer gegeven. Als er maar één echte

---

⁶ Om misverstanden en spraakverwarring te voorkomen, eerst iets over het gebruik van de term "de soevereiniteit van God". In het calvinisme wordt de soevereiniteit breder opgevat dan de vrijmacht van God, zoals dat hierboven in punt 1 is besproken. Onder Gods soevereiniteit verstaat het calvinisme niet alleen de vrijmacht van God maar ook Gods bestuur van alle dingen.

⁷ Sommige calvinisten proberen hier onderuit te komen. Ze beweren dat "God die alles veroorzaakt" en "de mens die vrij kiest", toch verenigbaar met elkaar zijn (compatibel). De truc die ze uithalen is tweeledig. (1) Het herdefiniëren van het begrip vrijheid. Vrij betekent dan niet dat een mens een echte vrije keuze kan maken uit verschillende mogelijkheden, ze verstaan wat anders onder vrijheid. Vrij betekent volgens hen dat de mens vrij is om te doen waar hij op dat moment zin in heeft. Maar achter de reden waarom een mens ergens zin in heeft, staat toch weer het soevereine besluit van God die dat zo in hem heeft bewerkt. Vrij betekent dan dat een mens wat hij doet en verkiest om te doen, niet met tegenzin doet. Hij doet het vrijwillig, omdat hij het zelf wil, omdat hij er zelf zin in heeft, maar God heeft dat verlangen wel eerst in hem bewerkt. Als een mens geen echte vrije keuze heeft uit verschillende alternatieven dan is spreken over vrijheid misleidend. (2) Spreken over eerste en tweede oorzaken. Maar dat is misleidend want aan het begin van de keten van oorzaak en gevolg staat toch God als de eerste oorzaak van alles wat gebeurt.

⁸ Hierin lijkt het calvinisme op de gnostiek en andere monistische wereldbeschouwingen. Er is maar één bron (God), waar zowel het goede als het kwade uit voortkomt. Soms spreekt men over Gods donkere kant. Karl Barth sprak over de besluiten van Gods linkerhand en de besluiten van Gods rechterhand. De linkerhand nam dan het besluit om het kwaad te doen ontstaan.

⁹ Zie twee voetnoten hiervoor, "Sommige calvinisten proberen ....."

oorzaak is en die oorzaak is God, dan is God de oorzaak van alles wat gebeurt. Hij is degene die de ketting van oorzaak en gevolg in gang zet.

(2) Het maakt God tot een huichelaar

God doet in de Bijbel net alsof de mensen werkelijk kunnen kiezen. Zo benadert Hij ze. Terwijl Hij, volgens het calvinisme, heel goed weet dat de mensen niet anders kunnen reageren dan op de wijze waarop Hij hen geprogrammeerd heeft. Jezus weende over de inwoners van Jeruzalem (Mattheus 23:37), maar volgens de calvinisten zijn dat krokodillentranen, want God had zelf over hen besloten dat Hij deze mensen niet onwederstandelijk zou roepen. Het had Hemzelf behaagd om al die mensen het ware geloof niet te geven en dan toch over hen wenen en net doen alsof het je zo aan het hart gaat! Het evangelie aanbod aan alle mensen is, als gevolg van de calvinistische opvatting over Gods soevereiniteit ook niet oprecht. Want God nodigt mensen uit, over wie Hijzelf, van voor de grondlegging der wereld, besloten heeft om hen het ware geloof niet te geven. De calvinisten geloven immers dat Gods soevereine besluit de enige reden is waarom een mens behouden wordt of verloren gaat. Het besluit der verkiezing en verwerping (Dordtse Leerregels I, deel 1, artikel 6).

(3) Het maakt de Bijbel tot een totaal onwezenlijk en absurd verhaal

Het maakt de Bijbel tot een absurd verhaal over een God die mensen test, die mensen aanspreekt, die mensen oproept tot het maken van goede keuzes, die mensen waarschuwt voor ongehoorzaamheid, terwijl Hijzelf uiteindelijk heeft bepaald hoe ze zullen reageren. Hij zegt in feite tegen hen: "Kies, maar je kunnen niet kiezen." Of, "kies maar Ik heb al voor jullie gekozen." Of, "Kies maar, maar ik heb jullie zo geprogrammeerd dat je alleen maar tegen kunt kiezen." En als klap op de vuurpijl houdt Hij de mensen ook nog eens verantwoordelijk voor keuzes waarvan Hijzelf heeft besloten dat ze die zouden maken.

(4) Het maakt de mens tot een robot

De mens heeft volgens het calvinisme geen vrije wil. Hij reageert zoals hij door God geprogrammeerd is. Doordat het calvinisme ontkent dat mensen vrije keuzes kunnen maken, ontkent het de persoonlijkheid van de mens door er een wezenlijk bestanddeel, namelijk de vrije wil, uit te halen. Het calvinisme kan wel zeggen dat de mens geen stok of blok is. Maar die uitspraak is niet meer dan een rookgordijn. Iemand zonder eigen vrije wil is een stok en blok. Het is geen echt mens meer.

God wil mensen die Hem uit vrije wil liefhebben. Daarom laat Hij de mensen een eigen vrije keuze voor of tegen Hem maken. God had één Zoon, maar Hij wilde meerdere zonen. Hij wilde een groot gezin (Hebreen 2:10). Daar heeft Hij welbehagen in. Hij had een stel robots kunnen maken en die zo programmeren dat ze op door Hem bepaalde momenten zouden zeggen: "Ik houd van u God". Maar dat is geen liefde. Liefde is iets wat alleen spontaan tussen twee personen kan ontstaan. *"Wij hebben lief omdat Hij ons eerst heeft liefgehad"* (1 Johannes 4:19)

(5) Het maakt God tot een wrede tiran

Als het behoud niet van de keuze van de mens afhangt, dan hangt het van de keuze van God af. Het calvinisme leert dat God sommigen van eeuwigheid uitkiest om behouden te worden en de rest heeft Hij bestemd voor de hel. Daar gaan ze vanaf het moment dat ze geboren worden dan ook zonder enige kans op ontsnappen naar toe. Als de mens geen eigen vrije keuze heeft met betrekking tot het behoud, dan is God inderdaad de God van het decretum horribili. Zie hoofdstuk 8, punt 8.4.2.

A.9. De Bijbelse balans tussen Gods bestuur en de vrije wil van de mens

De Bijbelse balans is dat God niet alle dingen veroorzaakt omdat de mensen eigen vrije (morele) keuzes kunnen maken. Terwijl Hij toch alles stuurt, omdat Hij in zijn alwetendheid de vrije keuzes van de mens in zijn plannen heeft opgenomen.

Het calvinisme kijkt af naar de ene kant. Zij beschouwen de hele wereld als een gedetermineerd gesloten systeem van oorzaak en gevolg, voor een vrije keuze van mensen of engelen is geen plaats. Er is ook een groep christenen die afwijkt naar de andere kant. Dat zijn de zogenaamde open theïsten. Zij erkennen dat de mensen en engelen vrije keuzes kunnen maken, maar ze geloven niet in de alwetendheid van God. Ze onderkennen niet dat God van tevoren de vrije keuzes die mensen maken kent en dat Hij die keuzes van tevoren heeft ingepast in zijn plannen. Ze geloven niet dat God daarom al van tevoren weet wat er in de toekomst gaat gebeuren.

De Bijbelse balans is dat wij vasthouden aan Gods volledige controle en tegelijkertijd aan de vrije wil van de mensen en engelen.

Het is op zijn plaats om hier een opmerking te maken over een groep calvinisten die ook beweren dat ze de Bijbelse balans bewaren. Maar dat is een heel andere "balans" dan wat hierboven over balans is gezegd. Zij beweren dat de Bijbelse balans is dat we vasthouden aan de leer dat (1) God uiteindelijk alles beslist, en dat de mens geen eigen vrije keuze heeft. Terwijl je tegelijkertijd leert dat (2) de mens toch verantwoordelijk is voor zijn keuzes. Zij zeggen: we moeten de nadruk leggen op Gods soevereiniteit en op de verantwoordelijkheid van de mens. God beslist alles, maar God houdt jullie toch verantwoordelijk. Jullie hebben geen echte keuze, maar God houdt jullie er toch voor verantwoordelijk, alsof jullie echt een vrije morele keuze hadden kunnen maken.

A.10. Wiens God is te klein?

De calvinisten beweren dat het toekennen van een vrije wil aan de mens de soevereiniteit van God aantast. Dan zou God niet meer de volledig controle over alle dingen hebben en daarom niet meer volledig God zijn. We hebben hierboven al gezien dat deze redenering niet juist is. God staat boven de keuzes van mensen en heeft die opgenomen in zijn plan. God kan zowel de mensen een vrije wil geven, als alle dingen onder controle houden en naar zijn doel toesturen. Het zijn juist de calvinisten die te klein denken van God. Want zij denken dat het niet kan, een God die mensen vrije keuzes geeft terwijl Hij tegelijkertijd alles onder controle houdt. Maar uit de Bijbel weten we dat God dit wel degelijk doet. Zie hierboven punt A.4. De God van de Bijbel past, wat dit betreft, niet in de redeneringen van het calvinisme¹⁰.

---

¹⁰ John Piper zegt dat het niet kan. Een soevereine God die in zijn vrijmacht besluit om schepselen te maken met een eigen vrije wil. Dat is volgens hem net zo onmogelijk als het tekenen van een vierkante cirkel. Dat is logisch gezien niet mogelijk. Maar dit is niet anders dan bedenkelijke retoriek en bluf. Zij denken dat vrije wil

De werkelijkheid is dat God in zijn soevereiniteit heeft besloten om schepselen te maken die vrije morele keuzes kunnen maken. God had er welbehagen in om dat te doen. En Hij heeft het in zijn vrijmacht uitgevoerd. In plaats dat het toekennen van een vrije wil aan de mens de soevereiniteit van God aantast, is het juist een demonstratie van de macht en soevereiniteit van God als Hij mensen schept met een vrije wil, terwijl Hij tegelijkertijd alles onder controle houdt en stuurt.

11. Vereist de voorkennis van God dat Hij alles Zelf veroorzaakt?

De Bijbel leert dat God alwetend is. Hij weet alle dingen uit het verleden, het heden en de toekomst. De Bijbel spreekt over "de voorkennis Gods" (Handelingen 2:23, 1 Petrus 1:2). God verkondigt al van te voren hoe het af gaat lopen (Jesaja 46:10).

De calvinisten menen dat het feit dat God alle dingen van te voren weet, betekent dat God alle dingen ook veroorzaakt. Want, zo luidt de redenering, alleen als God alle dingen veroorzaakt is absoluut zeker dat het ook zal gebeuren. Als God niet alles Zelf zou veroorzaken dan zou de toekomst niet zeker zijn.

Maar ook hier vergissen de calvinisten zich. Want hierboven, in punt A.4, is besproken hoe, volgens de Bijbel, God de vrije keuzes van mensen in zijn plannen heeft opgenomen. Zodat precies gebeurt wat God heeft besloten en voorgezegd, terwijl Hij niet alles Zelf veroorzaakt.

De voorkennis van God is op zich iets wonderlijks. Zoals meerdere eigenschappen van God, bijvoorbeeld de alomtegenwoordigheid van God, ons menselijke verstand te boven gaan. De Bijbel leert de alwetendheid en voorkennis van God en daarom nemen we dat als een vaststaand feit aan.

12. Een overzicht van de verschillende oplossingen

Er zijn twee lijnen zichtbaar in de Bijbel. Een lijn die zegt dat God alles controleert en stuurt naar zijn doel. Een doel dat zeker bereikt zal worden. En een lijn die zegt dat God mensen en engelen geschapen heeft met een eigen vrije wil, waarmee ze zelf vrije keuzes kunnen maken. Dat is juist wat een mens tot een mens maakt. Dat verklaart waarom God in de Bijbel voortdurend een beroep op de wil van de mensen doet en waarom God hen verantwoordelijk houdt voor wat ze kiezen.

Deze twee lijnen lijken op het eerste gezicht te botsen. Christenen hebben in de loop der eeuwen verschillende verklaringen voorgesteld. Hieronder worden de voornaamste op een rij gezet.

(1) De oplossing van het calvinisme. De mens heeft geen vrije wil. God beslist, bestuurt en veroorzaakt alles.

(2) De oplossing die hierboven is verdedigd. God heeft soeverein besloten om de mens een vrije wil te geven. De mens heeft binnen zekere grenzen een vrije wil, maar toch heeft God de volledige controle, omdat Hij voorziet wat mensen zullen kiezen en omdat Hij hun vrije keuzes kanaliseert en op heeft genomen in zijn plannen. En wat de keuze voor en tegen God betreft. God geeft ieder mens genade om vrij te kunnen kiezen (Zie hoofdstuk 1).

---

voor de mens en Gods volledige controle elkaar uitsluiten, maar daarin vergissen ze zich. Zie punt A.4 van deze bijlage.

(3) Een derde oplossing. In deze opvatting laat men alle twee de lijnen volledig staan. Zowel de calvinistische opvatting dat God alles beslist, stuurt en veroorzaakt. Als de niet-calvinistische opvatting dat de mens echt, binnen zekere grenzen, vrije morele keuzen kan maken. Die twee opvattingen zijn wel tegenstrijdig, maar we laten die twee waarheden gewoon staan, omdat we zien dat de Bijbel dat ook doet. En net hoe het uitkomt, leer je het ene moment dat de mens een vrije wil heeft en even later verkondig je dat God alle dingen veroorzaakt. Je doet verder geen poging om de tegenspraak op te heffen. Je geeft ronduit toe dat het met elkaar in strijd is, maar, zo stel je, de Bijbel leert allebei, dus ik verkondig allebei.

(4) De oplossing van het open theïsme. Het open theïsme houdt vast aan de vrije wil van de mens, maar niet aan de volledige controle van God. Dat komt omdat ze niet vasthouden aan de volledige voorkennis van God. Omdat God, volgens de open theïsten niet weet wat mensen in allerlei situaties gaan kiezen, kent God ook de toekomst niet volledig.

Zoals hierboven in punt A.4. is aangetoond is oplossing 2 de Bijbelse.

13. De beschuldiging van Pelagianisme, synergisme

Als je gelooft dat God de mens een vrije keuze voor of tegen Hem geeft, dan plakt het calvinisme het etiket pelagianisme of semi-pelagianisme op je. Dat komt neer op laster. Het pelagianisme ontkent dat de mensen een gevallen zondige natuur heeft. En het semi-pelagianisme leert dat de zondige natuur van de mens niet volledig gevallen is.

In deze studie is in hoofdstuk 1 verdedigd dat de mens geboren wordt als een zondaar en dat hij van nature God niet zoekt. Hij zoekt zelf God niet, maar God zoekt hem wel. God komt ieder mens tegemoet in die onmacht en verlicht, overtuigt, roept en trekt. Zo brengt God ieder mens op het punt waarop hij vrij voor of tegen God kan kiezen. Dit heeft niets te maken met het ontkennen van de zondige natuur. De beschuldiging van pelagianisme is dan ook volledig onterecht.

Als je gelooft dat de mens genade van God ontvangt om op een bepaald moment een vrije keuze voor of tegen God te kunnen maken, dan beschuldigen sommige calvinisten je van synergisme. Ze beweren dat je op die manier meewerkt aan je eigen behoud. Deze dwaze redenering is al besproken in hoofdstuk 10. Alsof het aannemen van een cadeau zou betekenen dat je het cadeau zelf (mede) verdiend hebt.